

планетарні рішення. Тільки своєчасна і узгоджена дія величезного числа сил, що само по собі достатньо складно, в змозі відкрити дорогу оптимістичному сценарію. Уся решта варіантів буде істотно гірша, а у ряді випадків – і трагічна. Майбутнє нового планетарного порядку зовсім не безальтернативне. Багато що залежить від спроб використовувати сприятливі шанси, стримати агресивні прагнення і спрямування, захистити глобальне світове суспільство від впливу вельми небезпечних технологічних і інформаційних чинників, від посилення погроз навколишньому середовищу та надексплуатаційних прагнень.

Список використаних джерел

1. Kurz R. Kollaps der Modernisierung: vom Zusammenbruch des Kasernensozialismus zur Krise der Weltökonomie. – Frankfurt am Main : Eichborn, 2001. – 288 s.
2. Schwarzer Faden. – 2009. – № 2.
3. Bookchin M. Hierarchie und Herrschaft. – Berlin : Kramer, 1981. – 175 s.
4. Gorz A. Wege ins Paradies. Thesen zur Krise, Automation und Zukunft der Arbeit. – Berlin : Rotbuch Verlag, 2006. – 157 s.
5. Gorz A. Kritik der ökonomischen Vernunft. Sinnfragen am Ende der Arbeitsgesellschaft. – Hamburg : Rotbuch Verlag, 2004. – 388 s.
6. Сталин И. О задачах хозяйственников. Речь на первой Всесоюзной конференции работников социалистической промышленности 4 февраля 1931 г. – Сочинения. Т.13. – М., 1951. – 436 с.
7. An anatomy of so-called “deglobalisation”. – The Economist. – Feb 19–th 2009.
8. Бойченко І.В. Філософія історії. – К. : Знання, 2000. – 723 с.

References

1. Kurz R. Kollaps der Modernisierung: vom Zusammenbruch des Kasernensozialismus zur Krise der Weltökonomie. – Frankfurt am Main : Eichborn, 2001. – 288 s.
2. Schwarzer Faden. – 2009. – № 2.
3. Bookchin M. Hierarchie und Herrschaft. – Berlin : Kramer, 1981. – 175 s.
4. Gorz A. Wege ins Paradies. Thesen zur Krise, Automation und Zukunft der Arbeit. – Berlin : Rotbuch Verlag, 2006. – 157 s.
5. Gorz A. Kritik der ökonomischen Vernunft. Sinnfragen am Ende der Arbeitsgesellschaft. – Hamburg : Rotbuch Verlag, 2004. – 388 s.
6. Stalin I. O zadachah hozjajstvennikov. Rech' na pervoj Vsesojuznoj konferencii rabotnikov socialisticheskoy promyshlennosti 4 fevralja 1931 g. – Sochinenija. T.13. – M., 1951. – 436 s.
7. An anatomy of so-called “deglobalisation”. – The Economist. – Feb 19–th 2009.
8. Bojchenko I.V. Filosofija istorii'. – K. : Znanija, 2000. – 723 s.

Makarenko B., *Political Science, the applicant, National pedagogical university, is the name of M. P. Drahomanov (Ukraine, Kyiv), gileya.org.ua@gmail.com*

Transformational society: search for basic models of development

Development of mankind in an era of industrialism has not only positive but also negative effects that have been particularly noticeable in societies so-called “real socialism”. As a result, the person was not able to determine how he should live, work and dispose of their own free time. In the post-industrial age there is a transition to a qualitatively new stage of socio-economic recovery. But destructiveness, recklessness market society pushes him into the social, economic and environmental abyss. Exiting the mankind has to look not only at the way globalization, but also the recognition of the self-sufficiency of each of the civilizations.

Keywords: market society, transformational society, industrialism, post-industrialism.

Макаренко Б., кандидат политических наук, соискатель, Национальный педагогический университет им. М. П. Драгоманова (Украина, Киев), gileya.org.ua@gmail.com

Трансформационное общество: поиск основных моделей развития

Развитие человечества в эпоху индустриализма имеет не только положительные, но и негативные последствия, которые оказались особенно заметными в обществах так называемого “реального социализма”. Как

следствие, человек не имел возможности определять, как ему следует жить, работать и распоряжаться собственным свободным временем. В постиндустриальную эпоху происходит переход к качественно новому этапу социально-экономического подъема. Но разрушительность, безрассудство рыночного общества, толкает его в социальную, экономическую и экологическую пропасть. Выход из него человечеству приходится искать не только на пути глобализации, но и признание самодостаточности каждой из цивилизаций.

Ключевые слова: рыночное общество, трансформационное общество, индустриализм, постиндустриализм.

* * *

УДК 323

Береза В. О.

кандидат педагогических наук, Национальный педагогический университет им. М. П. Драгоманова (Украина, Київ), gileya.org.ua@gmail.com

Поняття політичної соціалізації в сучасному політологічному дискурсі

Входження людини в політичне середовище, її включення в політичні відносини, систему політичних орієнтацій, традицій, процесів і явищ відбувається завдяки політичній соціалізації на підставі формування в індивіда необхідних для політичної життєдіяльності якостей. Тому поняття політичної соціалізації усе більше знаходить належне застосування в сучасному політологічному дискурсі. Водночас тлумачення його змісту розгортається переважно в контексті дослідження політики, плюралізму, гегемонії і теорії конфлікту. З огляду на це в осерді уваги дослідників перебувають не тільки питання становлення особистості громадянина, розвитку його політичних якостей, але й особливості притаманних йому політичних орієнтацій у перехідному суспільстві, проблема політичного виховання підростаючих поколінь тощо. Стаття присвячена змістовному розгляду поняття політичної соціалізації в сучасному політологічному дискурсі.

Ключові слова: людина, політика, соціалізація, політична соціалізація, політичне середовище.

Багатоманітні дослідження феномену соціалізації особистості сходяться в тому, що соціалізація – це створення системи соціальних “Я” особистості та входження її в соціум в якості дієздатного суб’єкта. Вивідним загального поняття “соціалізація” є термін “політична соціалізація”, який у 50–60–ті роки ХХ ст. міцно входить до наукового політологічного лексикону. Свідченням тому є його широке використання в роботах Г. Алмонда, С. Верби, Р. Зігель, Д. Істона, Р. Гесса, П. Шарана, Г. Хаймена. Саме з іменем останнього пов’язане безпосереднє використання терміна в роботі “Політична соціалізація”, яка вийшла друком у 1959 р. Американський політолог Ф. Грінштейн стверджує, що використання цього поняття можливе в таких ситуаціях: 1) при вивченні політичних орієнтацій у дітей; 2) при вивченні норм і правил, які переважають у суспільстві; 3) при вивченні впливу різноманітних політичних теорій на громадян у будь-якій стадії їх життєвого циклу; 4) у ході спостережень за діяльністю інститутів соціалізації, які є своєрідними каналами впливу суспільства на людину [1, с. 11].

Сьогодні завдяки трансформаційним процесам політична соціалізація набуває величезного значення для розвитку наступних поколінь, а тому потребує визначення поняття “політичної соціалізації” в структурі сучасного політологічного дискурсу зарубіжних та вітчизняних вчених.

Процес політичної соціалізації характеризується протистоянням двох основних тенденцій: з одного боку – зростанням суспільної потреби у розвитку політичної свідомості особи, а з іншого – відчуженням людини від державного життя та від прийняття політичних рішень.

Такі тенденції спостерігаються, зазвичай, на перехідних етапах розвитку суспільства [2].

В самому широкому сенсі політична соціалізація – це своєрідне введення людини в політичне середовище, залучення її до системи сформованих у суспільстві політичних орієнтацій, традицій, навичок, передача їй та засвоєння нею існуючих політичних відносин, процесів, явищ, включення її в систему політичних зв'язків шляхом розвитку її політичної активності та наділення її якостями, що необхідні для нормального функціонування суспільства. Спрямована вона, перш за все, на відтворення політичних структур існуючого суспільства, притаманних йому політичних відносин, а також специфічних якостей носіїв цих відносин – особистостей, які підтримують та реалізують ці відносини в процесі своєї життєдіяльності. Політична соціалізація здійснює також ідеологічний зв'язок минулого з майбутнім та є засобом забезпечення історичного минулого в політичній сфері [3, с. 42]. Серед усіх визначень цього поняття оптимальнішим є визначення російського політолога Є.Шестопаля, яка справедливо вважає, що поняття “політична соціалізація” ширше, ніж політичне виховання або просвіта, бо охоплює не тільки цілеспрямований вплив на особистість панівної ідеології та політики, не лише стихійний вплив, а й особисту політичну активність [4].

У вітчизняній науковій літературі під політичною соціалізацією розуміють політичний розвиток особистості як процес засвоєння індивідом упродовж його життя політичних знань, норм і цінностей суспільства, до якого він належить і перетворення їх в усвідомлену систему політичних установок та орієнтирів, що визначають поведінку людини у політичній системі [5, с. 89]. У традиціях вітчизняних психолого–педагогічної й соціологічної наук проблеми політичної соціалізації розглядалися в основному через проблеми політичного виховання, політичного навчання й освіти. У дослідженнях В. Байкової, В. Васильєва, Д. Гілязітдинова, А. Деркача, П. Позднякова, Ф. Шереги, А. Яковлева та ін. аналізувалися канали й механізми політичної пропаганди й агітації, їх результативність, вплив на формування політичних переконань [6, с. 7].

Поява концепції політичної соціалізації була викликана кризою традиційних інститутів політичної системи західного суспільства, які вже не могли забезпечити добровільне прийняття новими поколіннями декларованих демократичних цінностей. Криза була реакцією індивідуальної і масової свідомості на корумпованість влади, її нездатність задовольняти потреби нових соціальних груп, які з'явилися в постіндустріальному суспільстві. Порушення в механізмі передавання політичних ідеалів і цінностей від покоління до покоління були пов'язані з появою нових груп інтересів, які ігнорувалися політичними інститутами. Американські вчені довели, що навіть у дитячому віці вже формуються певні якості, які мають відношення до політичної соціалізації. Класична теорія, яка була розроблена американськими вченими під керівництвом Д. Істона, трактувала політичну соціалізацію як процес навчання людини спеціальним ролям, які необхідно виконати в сфері політики [7, с. 5]. У роботі Н.М. Юрій визначені різні наукові школи, які

акцентували увагу на специфіці процесу політичної соціалізації, дослідження велися за багатьма напрямками, тому існує декілька трактувань процесу соціалізації. Класична теорія розглядає особистість як пасивний об'єкт впливу політичної системи (Д. Істон, Л. Коен, Р. Ліптон, Т. Парсонс). Друга версія розроблялася в рамках теорії конфлікту (М. Вебер, Г. Моска, У. Гуд), теорії плюралізму (Р. Даль, В. Харт) і теорії гегемонії. Її підтримали Ю. Хабермас, Т. Лукман. Дослідженню безсвідомих мотивів політичної діяльності приділили увагу Е. Еріксон, Е. Фром, К. Юнг. Автор розглядає дві орієнтації політичної науки, які відіграли провідну роль у становленні сучасних уявлень про процес входження особистості у політику. Перша – це інституціональний аналіз політики, який схематично можна представити у вигляді моделі “підкорення” (Т. Гоббс, Ж.–Ж. Руссо) та моделі “інтересу” (А. Сміт, Г. Спенсер). Друга – це біхевіористський підхід до політики, який привніс інтерес до людини в політиці, зарекомендував себе при вивченні електоральної поведінки, політичної участі та поведінки людини [8, с. 4].

У становленні концепції політичної соціалізації як міждисциплінарної області дослідження внесли вклад різні напрямки нової політичної науки. Але найбільш близько вона пов'язана з чотирма напрямками: системним аналізом політики, теорією конфлікту, теорією плюралізму і теорією гегемонії. В їх розвитку особливо наочно просліджується процес проникнення в політичну науку особистісного підходу. На зміну попередньому підходу прийшла інша дослідницька схема, заснована на теорії конфлікту. Ця теорія бере початок у працях М. Вебера і Г. Моски і представлена працями про статусну практику груп (Ф. Паркі), про політичну владу (Г. Екстейн), про престиж як джерело конфлікту (У. Гуд) і про нерівний інституціональний обмін (П. Блау). В теорії конфлікту соціалізація трактується як процес привнесення лояльності в групу. Теорія плюралізму спирається на традиції Ж.–Ж. Руссо, Дж. С. Мілля. Основними її представниками є американські політологи Р. Даль, Ф. Конверс, В. Харт. Головними в цій моделі політики є групи, які об'єднані одним інтересом, а також політичні партії, з допомогою яких індивід бере участь у політичному процесі. Політична соціалізація відповідно до даної теорії – це процес створення такого суспільства, умовою якого є чисельність партій, груп, організацій [7, с. 4].

За радянських часів питання політичної соціалізації особистості розроблялось В. Андреевим, Н. Андресенковою, Я. Гілінським, Л. Гордоном, І. Коном, В. Костюкевичем, Ю. Левадою, В. Лісовським, В. Москаленко, А. Мудриком, Е.Сметаніною, Ю. Чистяковою. Серед вітчизняних науковців значний внесок у розробку питання внесли В. Андрущенко, В.Бабкін, О. Бабкіна, В. Бебик, В. Бех, А. Брегеда, М. Головатий, О. Гуменчук, М. Лукашевич, Ю. Цимбалістий, Ю. Шемшученко. Філософсько–соціологічні аспекти проблеми політичної соціалізації розглядали А. Бандура, І. Бекешкіна, Н. Гедікова та інші. Окремі аспекти політичної соціалізації, зокрема політичної соціалізації молоді, досліджували О. Безрукова, В. Васютинський, Ю. Загородній, А. Карнаух, М. Катаєва, В. Курило, М. Остапенко,

Н. Пробийголова, С. Савченко, Н. Юрій; соціально-психологічні особливості розглядали Н. Дембицька, Т. Поснова та багато інших. Автори аналізують різні аспекти проблеми: вплив інформаційно-комунікаційних технологій на політико-культурну сферу суспільства; формування патріота, відповідального громадянина, в політичній свідомості якого переважають позитивні установки щодо даної політичної системи; характер політичної свідомості (неоднорідність, суперечливість, конфліктність ідеологій, цінностей і світоглядів не тільки на рівні суспільства, але й у свідомості окремої людини); існування політичних стереотипів у свідомості людей; вплив політичної інформації на формування політичної свідомості людей [9, с. 34].

Українською дослідницею Н.Г. Ісхаковою встановлені наступні етапи розвитку теорії політичної соціалізації [10, с. 6]. Перший етап: з кінця XIX до 60-х років XX століття. У цей період теоретичні моделі процесу соціалізації напрацьовані в межах структурного функціоналізму, символічного інтеракціонізму та психоаналізу, які активно розвиваються в галузях соціології, психології та застосовуються дослідниками політичної науки, зокрема в рамках системного аналізу (Д. Істон). Другий етап: з середини 60-х років до 80-х років XX століття, під впливом перегляду основних положень біхевіоризму в західній політичній науці виокремлюються дослідження рольових механізмів (виконання громадянами політичних ролей, С. Верба, Н. Най) та енкультурації (безконфліктне засвоєння людиною норм та цінностей політичної культури даного суспільства, Г. Алмонд, С. Верба). Інший методологічний напрямок мали дослідження процесу соціалізації в радянській науці. Спираючись на діалектичний матеріалізм в радянській соціології та психології був набраний певний аналітичний матеріал щодо розуміння процесу соціалізації. В роботах П.Є. Кряжева, Ю.А. Замошкіна, І.С. Кона, Л.П. Буєвої дається детальний аналіз процесу формування особистості під впливом об'єктивно-історичних умов, сукупності соціальних факторів. Подальшої розробки ця проблема набуває у дослідженнях Б.Д. Паригіна, Є.С. Кузьміна, Н.В. Андрієнкової. У кінці 70-х років виокремились основні підходи до розуміння сутності політичної соціалізації: як процесу засвоєння соціально-історичного досвіду; як процесу освоєння політичних відносин та їх розвиток у політичній діяльності індивідів; як процесу політичного виховання та навчання молодого покоління; як процесу формування політичної свідомості індивідів та соціальних груп. Власне ці підходи відображають аспекти політичної соціалізації, що знайшли свій розвиток в сучасних дослідженнях в рамках різних наук. Третій етап: з другої половини 80-х років XX століття в орбіту досліджень залучаються процеси демократизації авторитарно-тоталітарних режимів. З цього часу в науковому середовищі пострадянських країн дослідження проблеми політичної соціалізації ведуться у напрямку осмислення нових форм розвитку суспільства. Проблеми політичної соціалізації через призму політичної культури українського суспільства досліджуються авторами: В. Бебиком, Ю. Пахомовим, О. Проскуріною, І. Жадан, С. Кисельовим,

О. Кисельовою, С. Рябовим. Роль та місце політичної соціалізації молоді в процесах демократичної трансформації України – провідна тема досліджень М. Остапенко, М. Іванова, Ю. Загороднього, В. Курила, С. Савченка, О. Вашутіна. З'ясуванню особливостей політичної соціалізації молодого покоління присвячене дисертаційне дослідження Н.М. Юрій “Політична соціалізація молоді в умовах трансформації суспільства: аналіз міжнародного і українського досвіду” [8] та М.С. Катаєвої “Політична соціалізація школярів в умовах трансформації українського суспільства” [11]. Більш загальний аспект проблематики політичної соціалізації міститься у дисертаційному дослідженні Н.Ф. Гедікової “Політична соціалізація особистості в період демократизації українського суспільства” [12]. Автор визначає основні функції політичної соціалізації, її структуру, а також фактори і прояв в Україні.

У науковій літературі проблему політичної соціалізації вітчизняні й зарубіжні автори висвітлюють у рамках політологічної, соціологічної, філософської та психологічної наук. У колі інтересів соціально-політичного підходу опинилися питання становлення особистості громадянина, досліджується розвиток політичних якостей індивіда під впливом різних соціальних інституцій; особливості політичних орієнтацій у період перехідного суспільства; проблема політичного виховання підростаючих поколінь в умовах суспільних змін; особистість як об'єкт зовнішніх соціалізуючих впливів політичного оточення. У психологічній галузі дослідження означеної проблеми політичної соціалізації сфокусовано довкола особистості з її власним потенціалом щодо активного освоєння наявних у суспільстві політичних цінностей, традицій, настанов [13, с. 19].

Всі теоретичні підходи до процесу політичної соціалізації умовно можна поділити на дві різні моделі або парадигми: “визрівання” та “індивідуальний шлях розвитку”. Слід зазначити, що більшість концепцій політичної соціалізації базується на вихідні ідеї про те, що існує деякий ідеальний нормативний процес, з яким співвідноситься хід політичної соціалізації окремої дитини, групи дітей тощо. Подібне уявлення про процес соціалізації особистості умовно можна назвати парадигмою “визрівання”, відповідно до якої стверджується думка про існування чіткої послідовності стадій чи етапів, зміна яких більш чи менш пов'язана з віковими змінами особи, а їх послідовність визначається деякою внутрішньою логікою, що притаманна цьому процесу. Прикладом такого погляду на процес політичної соціалізації може бути концепція політичного психолога Дж. Адельсона та його колег. Базуючись на ідеях Ж. Піаже про стадії визрівання дитячого мислення і пристосовуючи їх до власно політичних сюжетів, тобто до мислення дітей та підлітків про закони, індивідуальні права громадян та суспільне благо, Дж. Адельсон встановив нерівномірність розвитку політичної свідомості людей на різних етапах соціалізації [5, с. 91].

Однак для роз'яснення складного, багатостороннього процесу політичної соціалізації особистості, який здійснюється у світі протягом останніх десятиліть в умовах небувалого динамізму науково-технічних, соціальних і політичних процесів,

поширеного трансформацією соціальних інститутів та соціальних відносин посткомуністичних країнах, необхідна розробка нових концептуальних підходів, які б містили адекватне, правильне відображення реального процесу політичного розвитку особистості. Використання парадигми “індивідуального шляху розвитку” допоможе осмислити сутність процесу, що розглядається [9, с. 34].

Ю. Загородний, В. Куріло та С. Савченко відзначають, що провідною тенденцією в сучасних наукових дослідженнях є перехід від досліджень загального процесу соціалізації до його окремих напрямів і видів. Провідним концептуальним положенням, яке визначає загальнотеоретичні підходи до політичної соціалізації в сучасних умовах, на їхню думку, є розуміння того, що нині соціалізація вже не є процесом збереження цінностей політичної культури, яка панувала раніше, і передачі її новим поколінням. Зараз вона створює нову політичну культуру суспільства й перетворює молодь на активного учасника політичного життя [14, с. 72].

Політологи вживають поняття “політична соціалізація” у двох значеннях: як процес формування політичної самосвідомості особистості, розвитку її власної політичної культури (уявлень, знань, цінностей і норм) і як процес передачі політичної культури у масштабі суспільства від однієї генерації до іншої, від одних соціальних груп до інших. Як слушно відзначає О. Проскуріна, в обох випадках це процес “єдиний, загальний, хоча й здійснюється він ніби на різних рівнях – індивідуальному і громадському” [15, с. 50]. під впливом інститутів соціалізації: сім’ї, школи, ЗМІ тощо.

Таким чином, сучасна ситуація у політології потребує переходу до нової моделі політичної соціалізації особистості від усталеності до індивідуалізації. На думку психолога О.М. Дубовської, саме унікальність та неповторність життєвого шляху кожної людини висуває перед нею “нескінченність варіантів її розвитку, і вибір напрямку руху пов’язаний з величезною кількістю можливостей та має ймовірну детермінацію” [16, с. 151]. Новий підхід до аналізу процесу соціалізації особистості містить цілу низку принципів, які були сформульовані психологами Л. Шерродом та О. Брімом – молодшим ще у 1986 році. У викладенні О.М. Дубовської ці принципи виглядають так:

- розвиток є принципово плюралістичним як у процесі, так і в результаті, тобто ані процес, ані кінцевий результат не можна вважати односпрямованими і такими, що ведуть до певного кінцевого стану;

- розвиток відбувається від зачаття до смерті, різні процеси розвитку можуть починатися, продовжуватися і завершуватися в різні періоди життя;

- індивідуальні відмінності у розвитку особистості нескінченні, варіабельність індивідуального розвитку може відбивати мінливість процесу розвитку в цілому;

- множинність детермінації розвитку; в різних областях на розвиток впливають різні фактори;

- людина – не тільки продукт, але й суб’єкт свого розвитку [16, с. 152].

Можна зробити висновок, що за своїм змістом політична соціалізація має асиметричний характер. З одного боку, в процесі соціалізації відбувається передача суспільством накопичених соціально-політичних знань, символів, цінностей від одного покоління до інших, а з іншого, засвоєння й використання людьми автентичної спадщини [17, с. 200]. Центральним інститутом соціалізації є держава, яка через структури влади, управління, засоби масової інформації, систему навчально-освітніх закладів повинна формувати національно зрілого й політично грамотного громадянина сучасного суспільства. Національно свідомою людиною є базовим ресурсом державного суверенітету. Для її системного виховання потрібно підтримувати й зміцнювати національну культуру, традиції, мову, церкву, об’єктивні інформаційні джерела.

Список використаних джерел

1. Загородний Ю.І. Політична соціалізація студентської молоді в Україні: досвід, тенденції, проблеми / Ю.І. Загородний, В.С. Куріло. – К.: Генеза, 2004. – 220 с.
2. Політологія для вчителя: навч. посібн. для студ. педагогічних ВНЗ / за заг. ред.: К.О. Ващенко, В.О. Корнієнка. – К.: Вид-во ім. М.П. Драгоманова, 2011. – 406 с. [Електронний документ]. – Режим доступу: posibnyky.vntu.edu.ua/politolog/pz.htm
3. Щедрова Г.П. Основи політології: навч. посіб. / Ф.В. Барановський, О.В. Новакова, Н.П. Пашина та ін. – Луганськ: вид-во СНУ ім. В.Далія, 2005. – 170 с.
4. Бабкіна О.В. Політологія: навч. посібн. / О.В. Бабкіна, В.П. Горбатенко. – К.: ВЦ, 2006. – 568 с. [Електронний документ]. – Режим доступу: <http://www.info-library.com.ua/books-book-83.htm>
5. Русскін В.В. Політична соціалізація особистості (аналіз парадигм) / В.В. Русскін // Вісн. ЧДУ ім. П.Могили: Наукові праці. – 2005. – Т. 44. – Вип. 31: Політичні науки. – С. 89–95.
6. Акішова І.П. Трактатування поняття політичної соціалізації в сучасній педагогічній науці / І.П. Акішова // Наук. записки Ніжинського держ. ун-ту ім. М. Гоголя: Психолого-педагогічні науки. – 2012. – № 3. – С. 7–10.
7. Лещенко С.В. Інституційна складова політичної соціалізації в умовах трансформації суспільства: автореф. дис. ... канд. політ. наук: 23.00.02 / С.В. Лещенко; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. – К., 2010. – 18 с.
8. Юрій Н.М. Політична соціалізація молоді в умовах трансформації суспільства: аналіз міжнародного і українського досвіду: автореф. дис. ... канд. політ. наук: 23.00.04 / Н.М. Юрій; Одес. нац. юрид. акад. – О., 2002. – 16 с.
9. Русскін В.В. Політична соціалізація особистості: особливості сприйняття політичної інформації / В.В. Русскін // Наукові праці. Політичні науки: науково-методичний журнал. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. П.Могили, 2008. – Т. 79. – Вип. 66. – С. 33–37.
10. Ісхакова Н.Г. Політична соціалізація як складова демократизації сучасного суспільства: автореф. дис. ... канд. політ. наук: 23.00.02 / Н.Г. Ісхакова; Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2006. – 23 с.
11. Катаєва М.С. Політична соціалізація школярів в умовах трансформації українського суспільства: автореф. дис. ... канд. політ. наук: 23.00.03 / М.С. Катаєва; НАН України. Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького. – К., 1999. – 18 с.
12. Гедікова М.П. Політична соціалізація особистості в період демократизації українського суспільства: автореф. дис. ... канд. політ. наук: 23.00.02 / Н.П. Гедікова; Одес. держ. юрид. акад. – О., 1999. – 19 с.
13. Стельмах В. Неполітичні агенти політичної соціалізації / В.Стельмах // Віче: теоретичний і громадсько-політичний журнал. – К.: Верховна Рада України. – 2012. – № 12. – С. 19–21.
14. Пробыйголова Н. Деякі тенденції процесу політичної соціалізації молоді / Н.Пробыйголова // Політичний менеджмент. – 2005. – № 4. – С. 70–81.
15. Проскуріна О. Удосконалення форм соціалізації і процес становлення особистості / О.Проскуріна // Політичний менеджмент. – 2003. – № 2. – С. 50–56.

16. Дубовская Е.М. Социализация в изменяющемся мире / Е.М. Дубовская // Социальная психология в современном мире : учеб. пос. – М. : Аспект-Пресс, 2002. – С. 148–161.

17. Гордієнко М. Реконструкція консервативних ідей як механізм відтворення нації / М.Гордієнко // Українознавчий альманах. – К., 2011. – Вип. 5. – С. 199–202.

References

1. Zagorodnij Ju.I. Politychna socializacija students'koi' molodi v Ukraї'ni: dosvid, tendencii', problemy / Ju.I. Zagorodnij, V.S. Kurilo. – K. : Geneza, 2004. – 220 s.

2. Politologija dlja vchytelja: navch. posibn. dlja stud. pedagogichnyh VNZ / za zag. red.: K.O. Vashhenka, V.O. Kornijenka. – K. : Vyd-vo im. M.P. Dragomanova, 2011. – 406 s. [Elektronnyj dokument]. – Rezhym dostupu : posibnyky.vntu.edu.ua/politolog/pz.htm

3. Shhedrova G.P. Osnovy politologii': Navch. posib. / F.V. Baranov's'kyj, O.V. Novakova, N.P. Pashyna ta in. – Lugans'k: vyd-vo SNU im. V.Dalja, 2005. – 170 s.

4. Babkina O.V. Politologija: Navch. posibn. / O.V. Babkina, V.P. Gorbatenko. – K. : VC, 2006. – 568 s. [Elektronnyj dokument]. – Rezhym dostupu: <http://www.info-library.com.ua/books-book-83.htm>

5. Russkin V.V. Politychna socializacija osobystosti (analiz paradygm) / V.V. Russkin // Visn. ChDU im. P.Mogyly: Naukovi pracı. – 2005. – T. 44. – Vyp. 31: Politychni nauky. – S. 89–95.

6. Akinsheva I.P. Traktuvannja ponjattja politychnoi' socializacii' v suchasnij pedagogichnij nauči / I.P. Akinsheva // Nauk. zapysky Nizhyn's'kogo derzh. un-tu im. M.Gogolja: Psyhologo-pedagogichni nauky. – 2012. – № 3. – S. 7–10.

7. Leshhenko S.V. Instytucijna skladova politychnoi' socializacii' v umovah transformacii' suspil'stva : avtoref. dys. ... kand. polit. nauk : 23.00.02 / S.V. Leshhenko ; Kyi'v. nac. un-t im. T.Shevchenka. – K., 2010. – 18 s.

8. Jurij N.M. Politychna socializacija molodi v umovah transformacii' suspil'stva: analiz mizhnarodnogo i ukrai'ns'kogo dosvidu: Avtoref. dys. ... kand. polit. nauk : 23.00.04 / N.M. Jurij ; Odes. nac. juryd. akad. – O., 2002. – 16 s.

9. Russkin V.V. Politychna socializacija osobystosti: osoblyvosti spryjnjattja politychnoi' informacii' / V.V. Russkin // Naukovi pracı. Politychni nauky: naukovo-metodychnyj zhurnal. – Mykolai'v : Vyd-vo MDGU im. P.Mogyly, 2008. – T. 79. – Vyp. 66. – S.33–37.

10. Ishakova N.G. Politychna socializacija jak skladova demokratsyazacii' suchasnogo suspil'stva: Avtoref. dys. ... kand. polit. nauk : 23.00.02 / N.G. Ishakova; Kyi'vs'kyj nac. un-t im. T.Shevchenka. – K., 2006. – 23 s.

11. Katajeva M.S. Politychna socializacija shkoljariv v umovah transformacii' ukrai'ns'kogo suspil'stva: Avtoref. dys. ... kand. polit. nauk : 23.00.03 / M.S. Katajeva; NAN Ukraї'ny. In-t derzhavy i prava im. V.M. Korec'kogo. – K., 1999. – 18 s.

12. Gedikova M.P. Politychna socializacija osobystosti v period demokratsyazacii' ukrai'ns'kogo suspil'stva : Avtoref. dys. ... kand. polit. nauk : 23.00.02 / N.P. Gedikova ; Odes. derzh. juryd. akad. – O., 1999. – 19 s.

13. Stel'mah V. Nepolitychni agenty politychnoi' socializacii' / V.Stel'mah // Viche: teoretychnyj i gromads'ko-politychnyj zhurnal. – K. : Verhovna Rada Ukraї'ny. – 2012. – № 12. – S. 19–21.

14. Probyjgolova N. Dejaki tendencii' procesu politychnoi' socializacii' molodi / N.Probyjgolova // Politychnyj menedzhment. – 2005. – № 4. – S. 70–81.

15. Proskurina O. Udoskonalennja form socializacii' i proces stanovlennja osobystosti / O.Proskurina // Politychnyj menedzhment. – 2003. – № 2. – S. 50–56.

16. Dubovskaja E.M. Socializacija v izmenjajushemsja mire / E.M. Dubovskaja // Social'naja psihologija v sovremennom mire: Ucheb. pos. – M. : Aspekt-Press, 2002. – S. 148–161.

17. Gordijenko M. Rekonstrukcija konservativnyh idej jak mehanizm vidtvorennya nacii' / M.Gordijenko // Ukraї'noznachnyj al'manah. – K., 2011. – Vyp. 5. – S. 199–202.

Bereza V. O., Ph.D., National pedagogical university, is the name of M. P. Dragomanov (Ukraine, Kyiv), gileya.org.ua@gmail.com

The concept of political socialization in modern political science discourse

Occurrence of human political environment, its inclusion in the political relations, the system of political orientations, traditions, processes and phenomena is due to the political socialization on the basis of the formation of the individual necessary for political qualities of life. Therefore, the concept of political socialization is more appropriate application of modern political science discourse. At the same time the interpretation of its content is developed mainly in the context of

policy research, pluralism, hegemony and conflict theory. Given this, the attention of researchers are not only the formation of a citizen, the development of his political qualities, but also the features inherent political orientations in a transitional society, the problem of political education of future generations, etc. The article is devoted to the consideration of the concept of meaningful political socialization in modern political science discourse.

Keywords: *people, politics, socialization, political socialization, political environment.*

Bereza V. A., kandidat pedagogicheskikh nauk, Nacional'nyj pedagogicheskij universitet im. M. P. Dragomanova (Ukraina, Kiev), gileya.org.ua@gmail.com

Понятие политической социализации в современном политологическом дискурсе

Вхождение человека в политическую среду, его включение в политические отношения, систему политических ориентаций, традиций, процессов и явлений происходит благодаря политической социализации на основании формирования у индивида необходимых для политической жизнедеятельности качеств. Поэтому понятие политической социализации все больше находит должное применение в современном политологическом дискурсе. Одновременно толкование его содержания разворачивается преимущественно в контексте исследования политики, плюрализма, гегемонии и теории конфликта. Учитывая это, во внимании исследователей находятся не только вопросы становления личности гражданина, развитие его политических качеств, но и особенности присущих ему политических ориентаций в переходном обществе, проблема политического воспитания подрастающих поколений и т.д. Статья посвящена содержательному рассмотрению понятия политической социализации в современном политологическом дискурсе.

Ключевые слова: *человек, политика, социализация, политическая социализация, политическая среда.*

* * *

УДК 323

Григор О.
кандидат наук з державного управління, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова (Україна, Київ), gileya.org.ua@gmail.com

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КОНСЕНСУСУ

Політичний досвід ХХ століття однозначно заперечує ідеологію і політику протистояння, конфлікту та сутички. Замість них пропонуються різні концепції демократичного розвитку, взаємодії і співпраці народів та культур. І хоча конфліктних ситуацій в сучасній політичній практиці не зменшилося, ідеї демократизму, стало людського розвитку й толерантності активно реалізуються не тільки окремими державами, але й на міжнародному рівні. Отже, можливість консенсусного розв'язання конфліктів виявляється все більш затребуваною і ймовірною. З огляду на це постає завдання осмислення демократичного світогляду як засади сучасного політичного консенсусу, а також розгляду суперечностей досягнення консенсусу в системі внутрішніх і міжнародних демократичних відносин.

Ключові слова: *людина, політика, консенсус, політичний консенсус, консенсуалізм.*

Як наукова категорія, “консенсус” використовується цілою низкою соціальних наук: юриспунденцією, соціологією, конфліктологією, психологією, політологією, тощо. Кожна з цих наук має свою трактовку поняття “консенсус” та свої підходи до його аналізу.

Соціологи вважають, що консенсус не тільки сприяє прямому впливу суспільної думки на політико-юридичні процеси, а й формує саму суспільну думку. Консенсус можна визначити як одну з форм соціальної взаємодії індивідів, соціальних груп, прошарків, класів, соціальних і політичних структур, що припускає в ідеальній сфері схожість ціннісно-орієнтаційних установок, об'єктивованих у їх узгоджених діях.

Консенсус позитивно впливає на психологічний клімат у конкретній організації і в суспільстві загалом, бо орієнтує не на конфронтацію і пошук тих, хто не згоден, а на врахування інтересів усіх членів.